

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KREATIV YONDASHUV ASOSIDA
KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI****Naimova Jayrona**Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(boshlang'ich ta'lim) mutaxassisligi
2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ yondashuv asosida kasbiy kompetentligini rivojlantirish mexanizmlarini tahlil qiladi. Ta'lim jarayonida kreativlik va innovatsiyalarni qo'llash orqali o'qituvchilarning malakasini oshirish muhimligi ko'rsatiladi. Maqolada kreativ yondashuvlarning samaradorligi, pedagogik strategiyalar va o'qituvchilar uchun takliflar keltirilgan.

Настоящая статья анализирует механизмы развития профессиональной компетентности учителей начальных классов на основе креативного подхода. Подчеркивается важность повышения квалификации учителей через применение креативности и инноваций в образовательном процессе. В статье представлены результаты, эффективность креативных подходов, педагогические стратегии и предложения для учителей.

This article analyzes the mechanisms for developing the professional competence of primary school teachers based on creative approaches. It highlights the importance of enhancing teachers' qualifications through the application of creativity and innovations in the educational process. The article presents the effectiveness of creative approaches, pedagogical strategies, and recommendations for teachers.

Kalit so'zlar: kompetensiya, professionalizm, kompetentlik, kreativ yondashuv, kasbiy kompetentlik, ta'lim metodikasi, rivojlantiruvchi ta'lim

Kompetensiya – bu ob'yektlar va jarayonlarning ma'lum doirasiga nisbatan o'rnatilgan, ularga nisbatan sifatli va samarali harakat qilish uchun zarur bo'lgan shaxsning o'zaro bog'liq fazilatlarini (bilim, qobiliyat, ko'nikma, faoliyat usullari). Kompetentlik – bu shaxsning tegishli kompetensiyaga ega bo'lishi, unga egalik qilishi, shu jumladan, uning shaxsiy munosabati va faoliyat sub'ekti.

Barkamol bo'lish, olingan bilim va tajribani ma'lum bir vaziyatda safarbar qilish qobiliyati kompetensiyani anglatadi.

Professionalizm – bu pedagogik ishning bir necha jihatlarini (faoliyat, muloqot, o'qituvchining shaxsiyati) amalga oshirishning yuqori standartlariga erishishdir.

Professionallik deganda, turli xil sharoitlarda murakkab faoliyatni tizimli, samarali va ishonchli bajarish uchun odamlarning maxsus mulki tushuniladi. Kasbiy mahoratga ega bo'lish uchun sizga tegishli qobiliyat, istak va xarakter, doimiy ravishda o'rganish va o'z mahoratingizni oshirishga tayyorlik kerak. Insonning professionalligining zarur tarkibiy qismi bu kasbiy kompetensiyadir.

O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi – ko'p omilli hodisa bo'lib, u o'qituvchining nazariy bilimlari tizimini va ularni muayyan pedagogik vaziyatlarda qo'llash usullarini, o'qituvchining qadriyat yo'nalishlarini, shuningdek, uning madaniyatining integral ko'rsatkichlarini o'z ichiga oladi.

Kompetentli o'qituvchi yuqori darajadagi kasbiy, pedagogik, psixologik va ijtimoiy fazilatlarini birlashtiradi. Shunday qilib, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi – bu kasbiy (maxsus, uslubiy, psixologik va pedagogik tayyorgarlik), ijodkorlik (munosabatlar ijodkorligi, o'quv jarayonining o'zi, vositalar, texnikalar, o'qitish usullaridan maqbul foydalanish) va san'at (aktyorlik va notiqlik)ni o'zida mujassamlashtiradi.

Bugungi kunda malakali mutaxassisni oddiy bilimlar yig'indisidan “qo'shib olish” mumkin emasligi ayon bo'lmoqda. O'qituvchining yangi qiyofasi paydo bo'ldi: bu tadqiqotchi, o'qituvchi, maslahatchi, loyiha menejeri. Shuning uchun o'qituvchilar o'z kasbiy kompetentligini yildan-yilga darsdan-darsga oshirib borishlari zarur.

Kreativ yondashuv asosidagi kasbiy kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning faoliyatini tashkil qilish uchun qanday mexanizmlar zarur?

1-bosqich. O'qituvchining kreativ yondashuv asosidagi kasbiy kompetentligi darajasini aniqlash:

* diagnostika, test;

2-bosqich. O'qituvchilarning kasbiy kompetentligini yanada oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

3-bosqich. Kasbiy kompetentlikni oshirish yo'llarini aniqlash.

O'qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirish mexanizmlariga quyidagilar kiradi:

• **Malaka oshirish kurslarida, shu jumladan, masofaviy rejimda o'qitish va boshqalar.** Hozirgi vaqtda ushbu malaka oshirish shaklining xilma-xil mavzulari o'qituvchiga o'zini qiziqtirgan kurslar mavzusini tanlashga, uning professionalligini oshirishga imkon beradi.

• **Guruhda ishlash, ijodiy guruhlar, o'qituvchilarning mahorat darslari, master-klasslar, fan dekadalari, o'tkazilgan testlar tahlili, turli darajadagi tadbirlar.** Bunday ish, albatta, o'qituvchining kasbiy saviyasini oshirishga yordam beradi.

• **O'qituvchilar kengashlari, seminarlar, konferensiyalarda faol ishtirok etish.** O'qituvchilar kengashlari, seminarlar, uslubiy kunlar, ochiq dars haftaliklarining qadri, eng avvalo, tayyorgarlik ishlarida namoyon bo'ladi. Ochiq dars yoki nutq tayyorlash uchun ba'zan qancha materialni qayta o'qish, tajribangizni tahlil qilish, boshqalarning tajribasi bilan solishtirish, uslubiy-metodik tajribangizni yangilash va to'ldirish kerak. Albatta, kimlardir uchun bu keraksiz kechinmalar, tashvishlar bo'lishi mumkin, lekin bajarilgan ishlar kasbiy kompetensiyani oshirishga hissa qo'shadi va talabalar, hamkasblarning minnatdorchilik so'zlari ilhomlantiradi.

• **Turli tanlovlarda ishtirok etish.** Bu har doim qo'shimcha tajriba va rivojlanish hamda takomillashtirish uchun rag'batdir. O'qituvchi o'zining o'quv faoliyatini tahlil qilib, uni ijobiy va salbiy tomonlarga ajratadi.

• **Ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etish, o'z nashrlarini yaratish.**

• Tajribani umumlashtirish va tarqatish.

• O'qituvchilarni attestatsiyadan o'tkazish.

• Ijodiy hisobot.

• Zamonaviy usullar, shakllar, turlar, o'qitish vositalari va yangi texnologiyalardan foydalanish.

• **O'qituvchining faoliyatini tahlil qilish yoki o'z darslarini kuzatish.** Zamonaviy o'qituvchi o'z faoliyati haqida fikr yuritishi kerak. Bu orqada qolgan o'z faoliyatiga qaytishni anglatadi va quyidagi savollarga javob berish kerak: “Men nima qildim?”, “Men nimaga erishdim, bu borada meni nima quvontiradi?”, “Men nima muvaffaqiyatsizlikka uchradi va qiyinchiliklarimning sabablari nimada?”. Va nihoyat: “Va men xato qilmasligim uchun nima qilishim kerak edi?”.

• **O‘z-o‘zini tarbiyalash (yuqorida aytilganlarning barchasi bu o‘z-o‘zini tarbiyalashni o‘z ichiga oladi).**

O‘qituvchining o‘z-o‘zini tarbiyalashi uning kasbiy faoliyatining zaruriy shartidir. Jamiyat o‘qituvchiga har doim eng yuqori talablarni qo‘yib keladi. Boshqalarga o‘rgatish uchun siz boshqalardan ko‘ra ko‘proq bilishingiz kerak. O‘qituvchi nafaqat o‘z mavzusini bilishi va uni o‘qitish metodikasini bilishi, balki yaqin atrofdagi ilmiy sohalarida, jamoat hayotining turli sohalarida bilimga ega bo‘lishi, zamonaviy siyosat, iqtisodiyot va boshqalarni boshqarishi kerak. O‘qituvchi hamma narsani doimiy ravishda o‘rganishi kerak, chunki har yili talabalarining bilimi oshadi, atrofdagi dunyo haqidagi g‘oyalar chuqurlashadi va hatto o‘zgaradi.

O‘z-o‘zini tarbiyalash qobiliyati pedagogda pedagogika oliygohi diplomi bilan birga shakllanmaydi. Ushbu qobiliyat har bir o‘qituvchining psixologik va intellektual ko‘rsatkichlari bilan belgilanadi, ammo bu qobiliyat axborot manbalari bilan ishlash, tahlil qilish va introspeksiya, ularning faoliyati va hamkasblarining faoliyatini kuzatish jarayonida rivojlanadi. Agar uning natijasi ma‘lum bir mahsulotni yaratmasa yoki yutuqlar bo‘lmasa, har qanday faoliyat ma‘nosizdir.

Shuningdek, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining o‘z-o‘zini tarbiyalashning shaxsiy rejasida ma‘lum bir vaqt ichida erishish kerak bo‘lgan natijalar ro‘yxati bo‘lishi kerak.

O‘qituvchining o‘zini o‘zi tarbiyalash natijalari qanday bo‘lishi mumkin:

- * mavzuni o‘qitish sifatini oshirish;
- * ishlab chiqilgan yoki chop etilgan uslubiy qo‘llanmalar, maqolalar, dasturlar, ssenariylar, tadqiqotlar;
- * o‘qitishning yangi shakl, metod va metodlarini ishlab chiqish;
- * ma‘ruzalar, nutqlar, didaktik materiallar, testlar, ko‘rgazmalar ishlab chiqish;
- * yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish bo‘yicha uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish;
- * ochiq darslarni o‘z, innovatsion texnologiyalar asosida ishlab chiqish va joriy etish;
- * pedagogik ishlanmalar to‘plamlarini yaratish;
- * o‘rganilgan muammo (mavzu) bo‘yicha treninglar, seminarlar, konferensiyalar, mahorat darslarini o‘tkazish, tajribalarni umumlashtirish;
- * ta‘lim muassasasi nufuzini oshirish.

O‘z-o‘zini tarbiyalash quyidagi tadbirlar orqali amalga oshiriladi:

- * Teleko‘rsatuvlarni tomosha qilish, matbuotni o‘qish.
- * Pedagogik va metodik adabiyotlar bilan tanishish.
- * Internetdan axborotdan muntazam foydalanish.
- * Seminarlar, treninglar, konferensiyalar, hamkasblarning darslariga qatnashish.
- * Tizimli kasbiy rivojlanish.
- * Zamonaviy psixologik-pedagogik metodlarni o‘rganish.
- * O‘z pedagogik tajribalarini tizimli namoyish etish.

Kreativ yondashuv asosidagi kasbiy kompetensiyaga erishish uchun rivojlanishning barcha vositalari va mexanizmlaridan foydalanib, biz shaxsni shakllantirish imkoniyatiga egamiz:

- * qiziquvchan, qiziqqan, dunyoni faol biladigan;
- * o‘rgana oladigan, o‘z faoliyatini tashkil qila oladigan;
- * oila va jamiyat qadriyatlarini, har bir millatning tarixi va madaniyatini hurmat qilish va qabul qilish;
- * do‘stona, sherikni tinglash va eshitish, o‘z va boshqalarning fikrlarini hurmat qilish;
- * mustaqil harakat qilishga va o‘z harakatlari uchun javobgar bo‘lishga tayyor.

O‘qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari malaka oshirish kurslarida, shu jumladan, masofaviy rejimda o‘qitish va boshqalar; sinfda ishlash, ijodiy guruhlar,

o'qituvchilarning mahorat darslari, master-klasslar, fan dekadalarini, o'tkazilgan testlar tahlili, turli darajadagi tadbirlar; o'qituvchilar kengashlari, seminarlar, konferensiyalarda faol ishtirok etish; turli tanlovlarda ishtirok etish; ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etish, o'z nashrlarini yaratish; tajribani umumlashtirish va tarqatish; o'qituvchilarni attestatsiyadan o'tkazish; ijodiy hisobot; zamonaviy usullar, shakllar, turlar, o'qitish vositalari va yangi texnologiyalardan foydalanish; o'qituvchining faoliyatini tahlil qilish yoki o'z darslarini kuzatish; o'z-o'zini tarbiyalash (yuqorida aytilganlarning barchasi bu o'z-o'zini tarbiyalashni o'z ichiga oladi) kabi faoliyat turlaridan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nurullayeva Sh.U. Pedagogik mahorat va kompetentlik: mazmuni, shakllantirish metodikasi va rivojlantirish yo'llari // Pedagogik mahorat. № 1. 2021. 19-22 b.
2. Raximov Z.T. Ta'lim islohotlarini amalga oshirishda pedagogda mujassam bo'lishi zarur bo'lgan kasbiy sifatlar. Sovremennoe obrazovanie. 2022, №5 (114), 25-32 b.
3. Xoliqov A. Pedagogik mahorat.T.: Iqtisod-moliya. 2010. – 180 b.